

JOHAN HARSTAD
DARLAH
DARLAH

172 timer på månen

Lærerveiledning

Lærerveiledning

utarbeidet av Trude Hoel

Det er du som lærer som avgjør hvordan dine elever skal møte, lese og fordype seg i *Darlah. 172 timer på månen* av Johan Harstad. Denne lærerveiledningen vektlegger ulike formidlingsstrategier. I tillegg gir den eksempler på forskjellige måter å arbeide med boka på, både før, under og etter lesinga.

- 1 Bygg opp elevenes forventninger.**
Hør for eksempel forfatteren presentere boka selv på YouTube (<http://www.youtube.com/watch?v=1Lghf47ymTY>). Snakk om grøssersjangeren og la gjerne elevene fortelle om sine grøsseropplevelser.
- 2 Les første kapittel høyt for elevene.**
Høytlesing er en demokratisk formidlingsform, hvor elever med ulik bakgrunn, leseerfaring og språkmestring har gode forutsetninger for å ha utbytte av teksten. Høytlesing byr dessuten på felles opplevelser og gir elevene felles referanserammer. Ved å lese det første kapitlet høyt for elevene, kan du være med på å bygge opp elevenes forventninger og la dem etablere en forforståelse for boka.
- 3 Del elevene inn i lesegrupper med minst én erfaren leser i hver gruppe og lag en framdriftsplan for lesinga.**
Det bør være maks fem elever i hver lesegruppe, slik at alle har mulighet til å komme til orde i en diskusjon. Ta utgangspunkt i elevenes leseferdigheter og leseinteresse. Avgjør i fellesskap når gruppene skal møtes, og hvor langt elevene skal lese før hvert møte. På slutten av hvert møte bestemmer gruppa hvem som skal starte neste møte med å gjenfortelle det som har blitt lest. På denne måten vil alle elevene kunne følge med i boka, selv om ikke alle har lest alt.

Lesegrupper åpner for en personlig tilnærming til teksten, med åpne og fortolkende spørsmål som: Likner karakteren meg? Minner denne familien om min egen? Stilt overfor en slik mulighet, eller en slik fare, hva ville jeg ha gjort?

4 Varier mellom ulike formidlingsformer.

Tekstformidlingen kan variere underveis i boka. Elevene kan lese hele eller deler av boka individuelt, som forberedelse til lesegruppemøtene. Det er mulig å legge den individuelle lesinga til fritida, men mange ungdomsskoleelever har mye å gjøre i fritida, og ikke alle vil prioritere å lese. Det er heller ikke alle som har gode forhold for lesing hjemme. Derfor bør du sette av fast lesetid på skolen. Begynn for eksempel dagen med at alle leser en halv time eller mer.

Flere av kapitlene kan leses høyt av lærer eller elever. Lydbok er også et godt alternativ til høytlesing og individuell lesing, ikke minst for de elevene som ikke klarer å lese lange tekster selv. Lydbøker stiller ikke krav til automatiserte leseferdigheter, i så måte har de mye felles med høytlesing.

5 Iverksett arbeidsoppgaver underveis og etter lesinga.

Oppgavene kan gjerne fordeles på gruppene, og gruppene kan få ansvar for å presentere oppgavene sine for hverandre.

Egne notater:

Forslag til arbeidsoppgaver

Arbeid med intertekstualitet

I *Darlah* er det en utstrakt bruk av elementer fra populærkulturen, både historisk og nåtidig, og med mange referanser til film, musikk og litteratur. Johan Harstad skriver selv i sin Infononimportanta (side 379) at "romanen er en slags hilsen til genrefilmer og bøker jeg vokste opp med. Den inneholder lån, tyverier, avstøpninger, potettrykk, vridninger og vendinger fra en rekke filmer, teveserier, bøker, blader og rapporter". Her forteller han også hvilke tekster han bevisst har latt seg inspirere direkte av.

(Denne listen finner dere på <http://www.stavanger-kulturhus.no/darlah>)

Å velge å engasjere seg i tekstene det vises til, og reflektere over hvordan og hvorfor forfatteren har valgt å bruke de ulike intertekstuelle referansene, er én måte å lese *Darlah* på. Dette forutsetter at leserne har tilgang til de tekstene det refereres til: musikken, filmene og bøkene. Let på YouTube og ta kontakt med biblioteket for å låne de mediene dere trenger.

Litteratur

Intertekstualitet er et begrep i litteraturvitenskapen som viser til at det i en tekst alltid finnes elementer (sitater, allusjoner, lån) fra andre tekster. Tekster siterer fra hverandre, hentyder til hverandre, og er på ulike måter forbundet med hverandre. Resultatet av dette er at det oppstår en utvidet mening i forlengelsen mellom, og via, tekstene. Intertekstualitet kan foregå mer eller mindre åpent, og innebærer at en tekst leses og forstås i relasjon til andre tekster, sjangrer og konvensjoner, samt leserens egne erfaringer og kulturbakgrunn. To eksempler fra *Darlah*:

NASA lanserer et historisk lotteri, hvor alle ungdommer har mulighet til å delta, og hvor alle har like stor vinningsjans. Boka *Charlie og sjokoladefabrikken* (1971) av Roald Dahl åpner med en like spektakulær og internasjonal konkurranse – om enn ikke like rettferdig, siden de med mye penger har størst vinnermuligheter. Referansen til *Charlie og sjokoladefabrikken* er ikke åpen – denne boka blir aldri nevnt i *Darlah*, men alle som har lest *Charlie og sjokoladefabrikken*, hørt lydboka eller sett filmen, kan lett se parallellene: Oppmerksomheten, hysteriet og – ikke minst – den altopplukende spenningen.

I *Darlah* er det en åpen og direkte referanse til *Robinson Crusoe* (1719) av Daniel Defoe. Midori leser boka mens hun fabulerer over hvordan det vil være å klare seg helt alene (side 192). I denne sammenhengen har referansen funksjon som et frampek, for månen er som en øy, og på et tidspunkt oppdager månefarerne at de har strandet og er skipbrudne som Robinson Crusoe. Alle som har hørt fortellingen om Robinson Crusoe, eller sett realityserien *Robinson* på TV3, eller fulgt med på tv-serien *Lost* på TVNorge, vil i møtet med referansen lett kunne få nye forventninger til handlingsutviklingen i *Darlah*.

Musikk

I *Darlah* blir det referert til og sitert fra en rekke sangtekster, for eksempel er bokas preludium et sitat fra Talking Heads:

This ain't no party, this ain't no disco.
This ain't no fooling around.

Hvilken effekt har sangtekstene som elementer i *Darlah*? Formidler de en spesiell stemning? Har de funksjon som frampek i teksten? Opplevs de som aktuelle for leserne eller er de utelukkende felles referanser for Johan Harstads generasjon?

Hvis du vil la elevene arbeide med sangtekster som intertekstuelle referanser, kan du be dem om selv å finne fram til sangtekster som de mener vil skildre for eksempel ulike stemninger.

Film

I en metakommentar i boka blir det tydelig at film er en viktig intertekstuell referanse: "Det kunne virke som det var hentet rett ut fra en gammel science-fiction-film. Og at hun befant seg i skrekkkabinettet like før den avgjørende scenen" (side 290). Mange av de filmene Harstad viser til i sin Infononimportanta har en aldersgrense over ungdomsskolealder, men noen av referansene er det mulig å fordype seg i. For eksempel er Mias band, Rogue Squadron, kalt opp etter Luke Skywalkers kampgruppe blant opprørerne i filmen *The Empire Strikes Back* (1980)!

Urbane legender

En urban legende er en fortelling som oppstår på mystisk vis og sprer seg omgående i forskjellige former. Den eksisterer i ulike versjoner i forskjellige land og kulturer. Den kan være en skrøne, men mange vil hevde at den ikke nødvendigvis er renspekt oppspinn. Mange urbane legender har blitt brukt i filmer, i tv-serier (gjærne om overnaturlige eller paranormale fenomener), i tegneserier og som intertekstuelle referanser i bøker. I *Darlah* finner vi for eksempel den urbane legenden om Hanako-san på skolens toalett (side 117). Den samme legenden er brukt i *Harry Potter og mysteriekammeret* (1998) av J.K. Rowling.

Mange urbane legender er bisarre og nifse og kan dermed få en viktig rolle innen grøssersjangeren. I *Darlah* er for eksempel fortellingen om Kuchisake-Onna (side 220) vektlagt. Hvis du vil la elevene arbeide med urbane legender, kan Hanako-san eller Kuchisake-Onna være gode innfallsvinkler. Eller hva med å iverksette et prosjekt om dobbeltgjengere som tema i urbane legender? NB. Disse fortellingene kan være nifse, og er dermed ikke like godt egnet for alle elevene. På denne nettsiden kan man finne mer informasjon og lenker til flere urbane legender: http://en.wikipedia.org/wiki/Urban_legends

Arbeid med sjangeren

I *Darlah* finnes innslag av forskjellige sjangre som grøss, sci-fi, eventyr, fantastisk og informasjon. Sjangerkunnskap er nødvendig for å kunne forstå og tolke tekster på en hensiktsmessig måte, og *Darlah* kan gi elevene mulighet til å diskutere hva som kjenner seg ut som de ulike sjangrene. Det kan være spennende å diskutere sjangerbegrepet med utgangspunkt i sjangrer som ikke nødvendigvis er forbundet med skolen. Fordrer for eksempel grøssersjangeren alltid en dyster utgang?

Arbeid med sammensatte tekster

I *Darlah* kombinerer Johan Harstad skriftlige og visuelle uttrykk. Hvis man synger eller hører på musikkinnslagene i boka samtidig som den leses, har den også en auditiv uttrykksform. Med denne kombinasjonen av uttrykksformer kan *Darlah* karakteriseres som en sammensatt tekst, der flere uttrykksformer blir brukt for å få frem innholdet. Hvorfor har Harstad valgt å skrive en sammensatt tekst? Gjør for eksempel fotoene at fortellingen blir mer troverdig? Hvis du ønsker å la elevene fordype seg i sammensatte tekster, kan du la dem utvikle en egen internasjonal konkurranse med salgspakater, informasjonstekster og kanskje en egen nettside?

Skriveoppgaver

Lesing kan gi rom for ulike skriveaktiviteter. En logg kan for eksempel gjennomføres svært enkelt: La elevene skrive ned tanker de har om teksten etter hver leseøkt. Hva synes de egentlig boka handler om? Har de spørsmål til handlingen eller karakterene? Loggføringen gjør at elevene bevisst reflekterer over sin egen lesing og teksten, og de kan bruke loggene i lesegruppene for å diskutere boka.

Fan fiction er historier basert på populære bøker, filmer, tegneserier eller dataspill - fortellinger om karakterer eller plot - som er skrevet av fans av det originale verket, og ikke av den opprinnelige forfatteren. I skolesammenheng er fan fiction nært beslektet med meddikting som metode: Skriv videre på en episode i boka, skriv din egen slutt eller dikt videre der boka slutter. For eksempel er ikke alle fornøyd med slutten i *Darlah*. Finnes det virkelig ikke håp for menneskeheten? La elevene dikte en ny slutt selv. Den kan gjerne publiseres på <http://www.stavanger-kulturhus.no/darlah>. Meddikting kan gi elevene stor skrivelyst. Hvis meddiktingen blir iscenesatt underveis i lesinga, kan det være med på å skape nye forventninger til teksten. Meddikting gir også elevene mulighet til prøve ut litterære virkemidler selv.

For de elevene som ikke er særlig opptatt av fiksjonslitteratur, åpner *Darlah* også for skriving av faktatekster. Boka er full av månefakta, informasjon om ulike måneferder og romferder, NASA og Buzz Aldrin. La elevene lete fram informasjon og skrive sin egen informasjonstekst inspirert av *Darlah*.

Fra bok til film

Kunstneren Sidsel Christensens har laget en film som er inspirert av *Darlah*. La elevene se filmen etter at de har lest boka. Hvilke elementer fra boka er trukket fram i filmen? Hvordan har Christensen valgt å formidle stemninger fra *Darlah*?

.....

Leselyst eller spesialisert lesekompetanse?

Er målet med å lese *Darlah* å gi elevene leselyst – å vekke nysgjerrighet og interesse? Eller er det også et mål å lære elevene å reflektere over forfatterens valg av sjanger og litterære virkemidler? Det ene vil ikke nødvendigvis utelukke det andre. Men mens leselyst fordrer frivillighet og tar utgangspunkt i den enkelte elevs motivasjon for å lese nettopp denne boka, vil det å lese boka med fokus på sjanger og virkemidler i større grad være undervisning.

Hele teksten eller utdrag?

Darlah er med sine 377 sider ei ganske lang bok. Fortellingen er også relativt kompleks med for eksempel et sammensatt persongalleri. For de elevene som er erfarne lesere vil ikke bokas lengde eller kompleksitet by på problemer. Også mer uerfarne lesere sluker boka, fordi den er så spennende.

Intrigen i boka er med på å drive mange lesere gjennom fortellingen, men ikke alle er like hekta på fantastiske sjangrer eller grøssere. Noen elsker å bli skremt, mens andre ønsker å holde på nattesøvnen. For uerfarne lesere, eller lesere som ikke liker å lese grøssere, er det godt mulig å velge og lese bare utdrag av teksten. For eksempel kan man velge seg én av de tre hovedkarakterene: Mia fra Våland (side 21), Antoine fra Paris (side 54) eller Midori fra Tokyo (side 42). Karakterene er forskjellige og individuelle og alle har ulike motiver for å ville reise til månen. Synes elevene karakterene er troverdige? Er de godt beskrevet? Er det mulig å identifisere seg med dem?

